

האסלאם, ואף אלה פרקים שאינם חורגים ממסגרת של סקירה כללית. זאת ועוד: הטיפול המרובה בפיתוח הדתיות וביצירה הדתית היקשה על העורכת, מן־הסתם, להי־מנע מפכיליות, דבר שבא לידי ביטוי במי־חד בשני פרקים חופפים כמעט: "הכיתות באסלאם" ו"המדעים, הפילוסופיה והתיאור לוגיה באסלאם".

לבד מזה בולטים בהיעדרם פרקים על חיי החברה, על המבנה הכלכלי של הממלכות, על תנועות חברתיות וכיו"ב. אמנם נזכרו תנועות דתיות שהיה להן רקע חברתי, אך לא ניתנה תשומת־לב לניתוח הרקע הזה שהצמיחן. בסוף הספר צורפה רשימה ביבליו־גרפית עברית קצרה וכן צורפו שאלות לחזרה ועיון, כנהוג בספר־לימוד. אין בספר רשימה שמית, והדבר תמוה למדי, שהרי ספר מקיף כזה מחייב כמדומה רשימה שמית של מקומות, יצירות, תנועות ואישים, שתקל על המעיין, מן הדין לערוך רשימה מעורכנת כזו ולצרפה לספר במהדורה שניה.

ש. ב.

אל פסגת הפירמידה

החברה הדמוקרטית השוויונית של דורנו—המצהירה כי כרטיס־הכניסה בשערי ההת־קדמות וההצלחה הוא הכשרון והכשרון בלבד — ביטלה את הפירמידות של מעמד־המוצא ובראה תחתיהן פירמידות־עצמה מרובות, מסועפות, חלקקות ותובעניות פי־כמה־יכמה. חשיפת נדבכיה של אחת הפירמידות האלו—זו של עולם־העסקים האמריקאי—היא קריעת הלון לעולם המרכזי בידו כוח־אדירים. הכנ־סותיה של חברת־ענק אחת כ"ג'נרל מוטורס", למשל, עולות הרבה על הכנסות כל אחת ממדינות ארה"ב, אף העשירות שבהן, ועודן מתברות והולכות. "מבחינה זו עולות חמשים החברות האדירות, הגדולות ביותר בארה"ב,

אותה אומרים המוסלמים 10—7 פעמים ביום. הוא מתאר אותה בתוך השאר במלים אלו: "כשקוראים את התפילה הזאת, קשה מאד להשתחרר מן הרושם שאנו כאן באווירה יהודית טהורה, שכן אין בה בתפילה דבר המנוגד לרגש של יהודי כפי שאנו מכירים אותו מאותה תקופה". טענה זו מעניינת במ־יוחד לאור התנגדותו של המחבר לפירושים מקובלים לשני הפסוקים האחרונים של הת־פילה והם: "נחננו באורח מישור, אורח אלה שהטיבות להם, לא של אלה שעליהם החרון ולא של התועים". לפי הדעה המקובלת הכוונה ב"אלה שעליהם החרון" היא ליהודים, ואילו "התועים" הם הנוצרים. גויטיין דוחה פירוש זה וטוען שהכוונה היא לעובדי־אלילים ולאלה שידעו את האלוהים (התאס־למו) ואחר־כך חטאו לו.

הפרק השלישי של הספר, "הקוראן ומצוות־היסוד באסלאם", פרי־עטה של העורכת, משלים את הפרק על מוחמד ומעמידנו על עקרונות האסלאם, על טכסי התפילה ועוד. מכאן אנו עוברים לסקירות היסטוריות על תקופות ארבעת הכליפים הראשונים ובית אומיה, שבהן ניתנה גם הערכה מצומצמת להתפתחות בחיים התרבותיים—היצירה הספ־רותית (שירה ופרוזה), מחקר הלשון, ההיס־טוריה, הגיאוגרפיה, הספרות הדתית ועוד. הפרקים שלאחר־כך סוקרים את תקופת בית־עבאס ודנים בהתפתחות ההלכה והתורה ש־בעל־פה, וכן בהופעת הכיתות הדתיות השר־נות. ראויים לציון בפרקים אלה הפרק על השירה והפרוזה בתקופה העבאסית מאת פרופ' בנעט והפרק הדין בחסידות ובמיסטיקה של האסלאם מאת העורכת. כמו כן ראוי לציון מיוחד הפרק המקיף הכתוב בידי פרופ' הירשברג על היהודים בארצות ה־אסלאם.

מתקבל הרושם שהרחיבה העורכת בדיון ב־אסלאם, הלכותיו, כיתותיו וטכסיו וצימצמה על למיזע את הדין בהתפתחות התרבותית. מתוך 15 פרקי הספר מוקדשים ששה לאס־לאם כדת (171 עמודים) לעומת שלושה פרקים (36 עמודים) הדנים ביצירה התר־בותית, בהם אחד על השירה הערבית שלפני

* ואנס פאקארד: אל פסגת הפירמידה; תרגום: דליה סלר; הוצאת שוקן, 1967; 364 עמ'.

את חייהם להסתערות על מדרונותיהן ההלק' לקים, רבייהנקיקים, של הפירמידות, בתקופה להגיע עד הפסגה, או לכל הפחות עד לנדבך סמוך לפסגה. עוסקים הם בחכמה הנסתרית של התחמקות במעבויים קשים. הם מחדדים כמה הושים מיוחדים, כגון הכושר לצאת מן הסכך, המסייעים להם להישאר בחיים ולהת' קדם'. מינהלאים אלה עוטים בקורי שיעבוד וצמיחות שאינם קלים מן הקורים של ימים עברו—שיעבוד וצמיחות פנייים וירחניים כאחד. הם נדהפים ונדחקים, נבררים ונחטפים עלידי חברות להספקת מינהלאים, נבדקים ומכורטסים, מצליחים או נשלחים לכלהרוו' חות, בקרירות מהירדה, ומשאתנפש כלם קדימה—אל פסגת הפירמידה, שם ניצבת ב' חיוך מפתה ואזורי, מלגלג ומתרצה, "אותה אלהיכלבאתא", ההצלחה.

שורות קצרות אלו אינן לעוסק ב' פרשנות מחקרו של ואנס פאקארד, או לחזור על מסקנותיו ההודרות והבהירות בדבר "גילוי יומחדש של הפרט". באות הן אך ורק להמ' ליץ לפני הקורא על ספר חדש שתרגומי העברי הטוב עתהזה הופיע. ספר שפרקיו—הדנים בדמותם של המינהלאים; בדרכי החי' פוש אחר המינהלאי העתיד לעלות בדרגה; בהזנהגותו כמינהלאי וכאדם; בחיייהומיום שלו ושל בניביתו—הם חומר קריאה מאלף ומהנה, ונקראים לעתים כסאטירה טובה וצולפת על הביורוקרטיה הפרטית, העולה בנוקשות מסגרותיה על כל ביורוקרטיה צי' בורית—ביורוקרטיה ההודרת יותר לתחומי הפרט בדרישותיה האישיות ביחס לאנשים שבדרג המינהלי, והמטפלת ביתר-גסות ב' אנשים הנתונים למרותה; שתלות המנהלים בה גדלה והולכת ככל שהארגון מתעצם. זהו עולם שהחברה הישראלית, בה נקבעים עדיין רוב המינניים בדרג המינהלי בשיבות של "המפלגה" (ותוצאתם ידועה), עדיין מכירה את חזותו כולה רק מקריאה או מצפייה בקומדיות הוליבודיות; עולם של עבדות המבטיח לעבדיו הנרצעים תמורה כספית נאותה, עליה במעמד החברתי, מחלתלב או כיבקיבה ומיות בגיל ישים לכל היותר.

י. ש.

במידה רבה על חמשים מדינותיה, ובתוך כך אחוז האוכלוסיה המבוגרת המועסק במסגרתם של ארגונים וחברות-ענק פרטיות גדל עוד ועוד. בתוך החברה הדמוקרטית, המעמידה את מוסדותיה לבקורת גלויה וחפשית, קיימים וגדלים תאים שהם סגורים ונוקשים, והם מונעים כניסתם של מועמדים שאינם עומדים במבחני-כשרים ובדרישות שונות-ומשונות. הצורך במינהלאים הוא פרי השיטה הכלכלית בחברה הטכנולוגית המודרנית, שאינה מאפ' שרת לאדם אחד להשתלט על כל השטחים השונים והמגוונים של מחקר, ייצור ושיווק. לכן נעשות החברות יותר ויותר מערכות מפעלים, שכל אחת מהן זקוקה לאיגון מינה' לי מסועף וכולן יחד—לאיגון-גג, האנשים ה' עומדים בראש לווייתני-עסקים אלה, הם ועור' זריהם, קובעים וחורצים את גורלם ועתידם של מאות-אלפים, ובמידה לא מבוטלת הם מושכים בחוטי הכלכלה של ארה"ב והעולם כולו.

אולם כל כמה שאדיר הכוח שמאחרי החלטותיהם אין הם מתמנים ונבחרים בהטלת פתקי-הצבעה בקלפי, כדון ראשי המדינה או האדמיניסטרציה המקומית; בחירתם נעשית בחדרי-חדרים, הרחק מעיני הציבור; היא תלויה ברצון שרירותי של אחד או אחדים, נחרצת לאחר סדרת מבחנים פסיכו-טכניים והסתכלויות הגובלות תכופות במזעזע וב' גנוסטי, וחלקי-הארי בה ממלאים משחקי חנופה, כירכורים סביב הממונה ובניביתו, תככים, קפיצות נחשניות על עגלת ההוד' דמניויות שאינן להחמיצן—והסתכנות בהחלקה או ריסקו-אברים, הגרועה לאפחות מאי' התקדמות על נדבכי הפירמידה.

לגזע אנושי חדש ומיוחד זה, תוצר חברות השפע המודרנית, הפועל בעיקר במסגרתן של חברות גדולות ובינוניות, מקדיש ואנס פאר קארד, חוקר ועתונאי האוחז בעט בקיא, חריף ואירוני, מחקר חושפני, שנון, ומגלה לעיני הקורא עולם מגוחך, אפור ומזעזע כאחד. עולמם של מינהלאים שהם יצוריי-אנוש "מזו' רעים, מצחצחים, הנוטים את אהיהם על-פני נדבכים גבוהים יותר ויותר בפירמידת עולם-העסקים, מאז עדם על דעתם מקדישים הם